

# MAGASSÁGOK ÉS MÉLYSÉGEK, AVAGY MIBŐL LESZ A GEOGRÁFUS?

▷ SZÖVEG: LEVICZKI ANITA | FÉNYKÉP: A MAGYAR FÖLDRAJZI MÚZEUM ARCHÍVUMA

„Szép volt, nagyon szép volt! Tele lelkesedéssel, alkotásvággyal, sóvárgással az igaz és szép iránt” – írja kiváló földrajztudósunk, Cholnoky Jenő, ifjúkorára visszaemlékezve. „Hogy folyik az asszonyok tereferéje a szalokban, s én ott ülök a gyermekszobában, az ablak elé állított keskeny íróasztalom mellett és írok, rajzolok, olvasok és belemélyedek az én világomba, az én álomvilágomban!” Cholnoky egyik kedvenc olvasmánya *A föld és életjelenségei* című, kétkötetes könyv volt Reclustól: Cholnoky tízéves korában, 1880-ban jelent meg magyarul, és nyolcosztályos gimnáziumi éveit igen sokat forgatta. „Ez... tett engem geográfussá!”

A Balaton mellett fekvő, arácsi nyaralójukban is leginkább Élisée Reclus könyveit bújta – egy hársfa árnyékában felállított hordóasztalnál. Testvérei végül megelégtettek, hogy nem megy velük indiánost játszani, „... s egyszer ellopták és elásták [a könyveket] a szomszéd kukoricaföldjén”. Kishűgárból végül csellel kiszedte, hogy a harmadik sor hetedik kukoricatöve alatt kell keresnie „... a drága, félbőrbe kötött” köteteket, „s mielőtt a talajnedvesség megártott volna neki, sikerült őket” kiásnia.

Élisée Reclus, a nagy francia geográfus jó barátja volt Vernének, aki róla formálta kicsit hóbortos, de jóakarátú tudósainak alakját, akik szenvedélyesen szeretik tárgyukat, és azt mindenkivel meg akarják ismertetni. Az ifjú Cholnoky is igyekezett Reclus nyomdokaiba lépni. Sokszor mesélte testvéreinek a földrajzi felfedezések kiszínezett kalandjait: e művön fellelkesedve épített nyaralójukban meteorológiai állomást, vagy tanulmányozta a közeli patak életét. És Cholnoky itt közreadott rajzán is több esetben azonosítható e nagy becsben tartott mű ismeretanyaga.

Cholnoky – a mai infografikához hasonlóan – igyekezett szemléletesen egybefoglalni a Földet, kiemelve a „legeket” és egyéb

**Cholnoky e rajza segítségével – a mai infografikához hasonlóan – igyekezett szemléletesen egybefoglalni a Földet, kiemelve a „legeket” és egyéb érdekességeket.**

érdekességeket. A készítés pontos idejét nem ismerjük, de 25 éves kora előtti lehet, hiszen nem szerepel rajta Berson ballonjának 1894-es magasságrekordja.

E korai összegzést aztán – az új felfedezések fényében – módosította-javította-bővítette. Letisztultabb formába öntve viszont láthatjuk az 1906-os kiadású

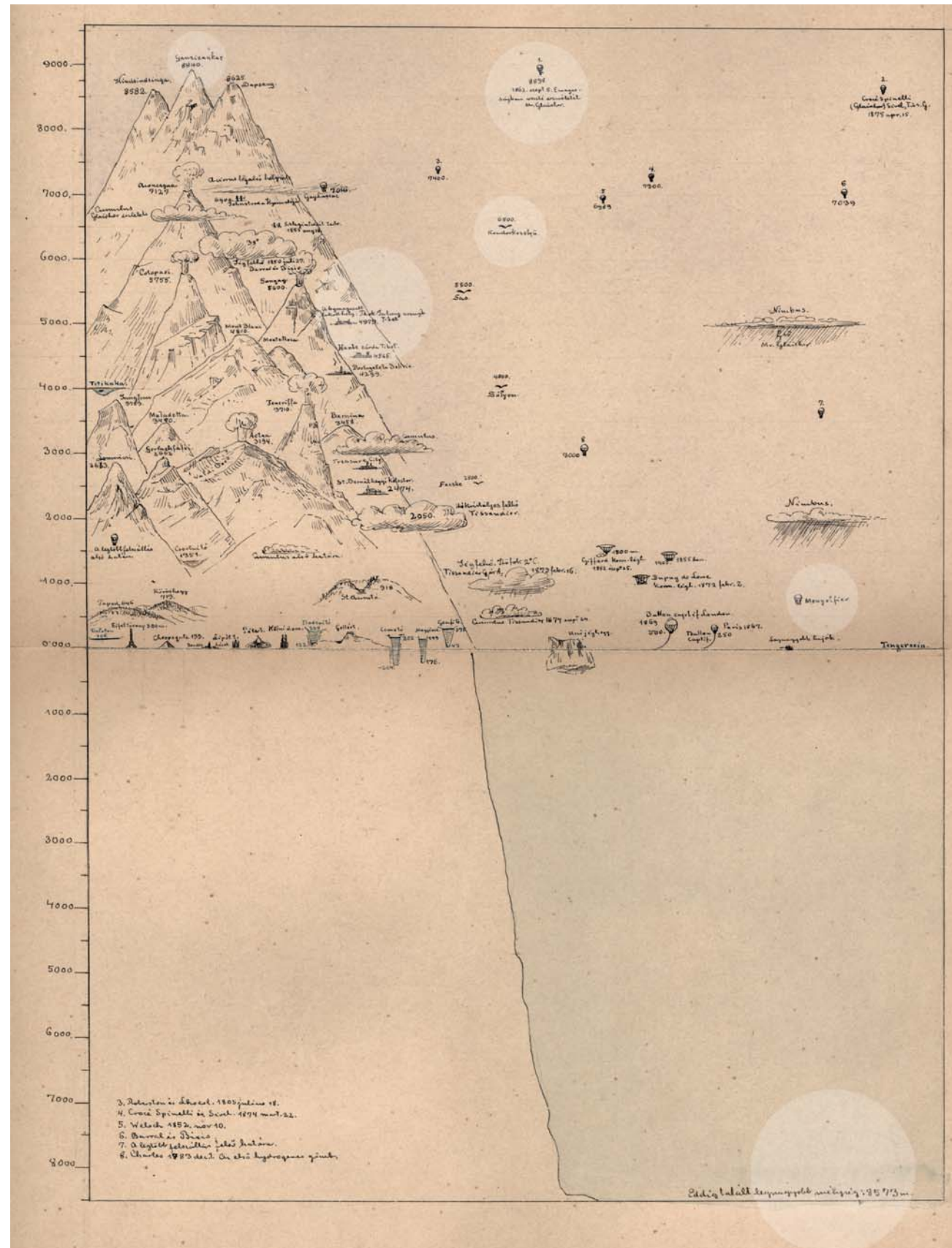
A Föld: a Föld múltja, jelene és felfedezésének története című könyvben, de szerepel az 1931-es *A tenger-ben is*.

Cholnoky e rajza egyfajta idő-kapszula, különleges kordokumentum, fiatakkora érdeklődésének, ismereteinek esszenciája.

Arról tanúskodik, hogy földrajztudósunk évtizedeken át mérített ifjúkori élményeiből, olvasmányai meghatározó irányt szabtak későbbi pályájának. Valóban nem mindegy hát, hogy mit olvas az a gyerek...

A legmagasabb hegycsúcsként – Reclushoz hasonlóan – Cholnoky is a *Gaurisankart (8840 m)* adja meg. (Valójában az a Mount Everest.) A Gaurisankar majd' 60 km-rel nyugatabbra fekszik. Még 1855-ben egy bajor felfedező, Hermann von Schlagintweit Katmandu közelében, Kauliában vizsgálódva úgy vélte, hogy a legmagasabb csúcsot látja, s ezt a hegyet a helyiek Gaurisankarnak nevezték, ezért szorgalmazta e név használatát. 1903-ban Wood kapitány mérései bizonyították, hogy a Gaurisankar (7134 m) nem a Mount Everest (8848 m).

**Az óceánok legnagyobb, ismert mélységét** 8573 méterben adja meg Cholnoky. Ezt 1874-ben mérték Japántól keletre a Tuscarora amerikai gőzösről, mely a Japán és

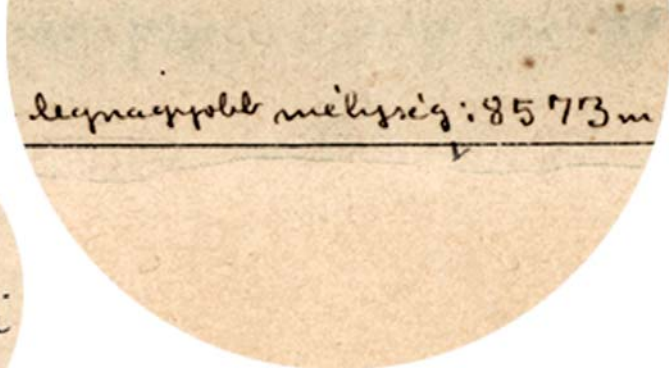




... a Gaurisankart (8840 m)...



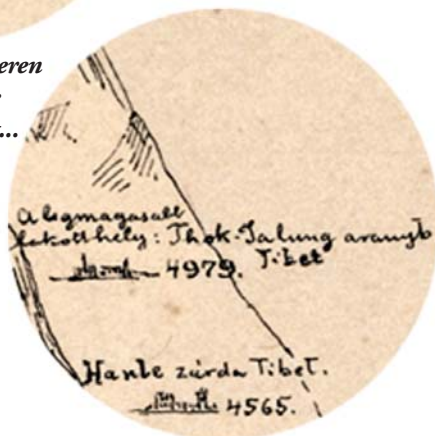
... 8838 méteren vesztette eszméletét...



Az óceánok legnagyobb, ismert mélységét ...



... a Montgolfier fivérek ballonja...



... a legmagasabban fekvő lakott hely...



... kondorkeselyűk.

az Egyesült Államok között lefektetett első kábelvonalnak keresett elhelyezési terepet. A 27 929 láb mélység átszámolva 8513 métert ad ki, a 8573 méteres érték többnyire a francia irodalomban terjedt el. Ezt a rekordot majd csak 1895-ben dönti meg a Penquin angol hadihajó, mely a Kermadec-sziget szomszédságában 9427 m mélységet mért.

Reclus megemlíti, hogy a 19. század derekán az Andokot is bejáró M. Jules Remy látta, mily fenségesen szárnyalnak a kék égen a **kondorkeselyűk**. Talán ez adta az ötletet Cholnokynak, hogy rajzán a madarak repülési magasságát is feltüntesse. A

kondorkeselyű 6500 méteres csúcsát bőven túlszárnyalva napjaink rekordját a karvalykeselyű tartja, melynek egyik példánya 1973-ban, Elefántcsontpart felett 11 280 méter magasban ütközött egy kereskedelmi géppel.

**A kondorkeselyű 6500 méteres csúcsát bőven túlszárnyalva napjaink rekordját a karvalykeselyű tartja, melynek egyik példánya 1973-ban, Elefántcsontpart felett 11 280 méter magasban ütközött egy kereskedelmi géppel.**

A Wright fivérek majd csak 1903-ban építik meg első működőképes repülőjüket, így Cholnok rajzán csak hőlégballonok és

lég hajók láthatók – köztük a repülés úttörői, a **Montgolfier fivérek ballonja**. A rajz szerint a magassági csúcsot az angol James Glaisher 1862-es repülése tartja, aki **8838 méteren vesztette eszméletét**, így ezt volt az utolsó adat, amelyet még fel tudott jegyezni. Rekordját 1894-ben dönti meg a német Arthur Berson, aki Phönix ballonjával 9155 méter magasba emelkedett.

A rajzon a **legmagasabban fekvő lakott hely**ként feltüntetett tibeti Thok-Jalung aranybánya (4979 m) és a nem sokkal elmaradó Hanle-zárda (4565 m) adatait Cholnok ugyan csak Reclus könyvéből vehette.

**földRajz**  
grafikák földrajzi keretben

Cholnok Jenő számos grafikája megtekinthető, köztük az itt bemutatott rajz is a Magyar Földrajzi Múzeum **földRajz** című időszak kiállításán 2020. november 22-ig.



LEVICZKI ANITA  
GEOGRÁFUS, MÚZEUMI  
ADATTÁROS A MAGYAR  
FÖLDRAJZI MÚZEUMBAN



[HTTP://WWW.FOLDRAJZIMUZEUM.HU](http://www.foldrajzimuzeum.hu)